

**PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO
DLA BRANŻOWEJ SZKOŁY II STOPNIA
dla uczniów będących absolwentami ośmioletniej szkoły podstawowej**

Język polski

Język polski realizowany jako przedmiot kluczowy w branżowej szkole II stopnia pozwala uczniowi na poznawanie zarówno dzieł literackich wchodzących w skład dziedzictwa polskiej, europejskiej i światowej kultury, jak i utworów literatury współczesnej, których autorzy zdobyli uznanie.

Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) przedmiotu język polski zostały sformułowane dla czterech obszarów, tj.: kształcenia literackiego i kulturowego, kształcenia językowego, tworzenia wypowiedzi i samokształcenia, a ich realizacja wymaga zintegrowania, które ma służyć osiągnięciu przez ucznia umiejętności świadomego i krytycznego odbioru dzieł literackich, ich interpretacji w różnych kontekstach. Szczególne znaczenie dla rozwoju kompetencji interpretacyjnych ma zintegrowanie kształcenia literackiego i kształcenia językowego. Wzbogacanie wiedzy o języku, traktowanym jako rozwijający się system i narzędzie służące poznawaniu świata oraz wartościowaniu, ma służyć kształtowaniu u ucznia refleksji porządkującej i pozwalać na świadome uczestnictwo w różnych sytuacjach komunikacyjnych związanych zarówno z odbiorem, jak i tworzeniem własnych tekstów. Służy temu również dalsze rozwijanie umiejętności retorycznych, które pozwalają nie tylko na tworzenie własnych wypowiedzi, ale kształtują również umiejętności polemiczne oraz pozwalają rozpoznać próby manipulacji i skutecznie się im przeciwstawiać.

Wspieranie rozwoju kultury językowej ucznia pozwala na uwrażliwianie go na piękno mowy ojczystej.

Ważnym zagadnieniem w ramach nauczania języka polskiego jest rozwijanie i ukierunkowanie samokształcenia ucznia. Sprzyja ono realizacji własnych zainteresowań i ambicji, otwiera przed uczniem możliwość uczestnictwa w kulturze i życiu własnego regionu, kształtuje potrzebę samorozwoju. Stanowi również naturalne wsparcie dla zintegrowanego kształcenia kompetencji interpretacyjnej, językowej i komunikacyjnej ucznia.

Wykaz lektur złożony jest z pozycji obowiązkowych i uzupełniających (do wyboru przez nauczyciela), a jego trzon stanowią wybrane dzieła klasyki polskiej i światowej oraz utwory literatury współczesnej.

JĘZYK POLSKI

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
2. Rozumienie historii literatury i dziejów kultury jako procesu, a także dostrzeganie roli czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na ten proces.
3. Rozumienie konieczności zachowania i rozwoju literatury i kultury w życiu jednostki oraz społeczeństwa.
4. Rozróżnianie kultury wysokiej i niskiej, elitarnej i popularnej oraz dostrzeganie związków między nimi.
5. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
6. Kształtowanie różnorodnych postaw czytelniczych: od spontanicznego czytania do odbioru opartego na podstawach naukowych.
7. Kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji.
8. Kształcenie świadomego odbioru utworów literackich i tekstów kultury na różnych poziomach: dosłownym, metaforycznym, symbolicznym, aksjologicznym.
9. Kształcenie umiejętności rozumienia roli mediów oraz ich wpływu na zachowania i postawy ludzi, a także krytycznego odbioru przekazów medialnych oraz świadomego korzystania z nich.
10. Budowanie systemu wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna ~~oraz szacunku dla człowieka~~.
11. Kształcenie umiejętności rozpoznawania i wartościowania postaw budujących szacunek dla człowieka (np. wierność, odpowiedzialność, umiar) oraz służących budowaniu wspólnot: państwowej, narodowej, społecznej (np. patriotyzm, sprawiedliwość, obowiązkowość, szlachetność, walka, praca, odwaga, roztropność).

II. Kształcenie językowe.

1. Pogłębianie funkcjonalnej wiedzy z zakresu nauki o języku.
2. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, stosowne wykorzystanie języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych.
3. Funkcjonalne wykorzystywanie wiedzy o języku w odczytaniu sensów zawartych w strukturze głębokiej tekstów literackich i nieliterackich.
4. Świadome wykorzystanie działań językowych w formowaniu odpowiedzialności za własne zachowania językowe.
5. Uwrażliwianie na piękno mowy ojczystej, wspomaganie rozwoju kultury językowej, doskonalenie umiejętności posługiwania się poprawną polszczyzną.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji.

2. Wykorzystanie kompetencji językowych w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.
3. Kształcenie umiejętności formułowania i uzasadniania sądów na temat dzieł literackich oraz innych tekstów kultury.
4. Doskonalenie umiejętności retorycznych, w szczególności zasad tworzenia wypowiedzi spójnych, logicznych oraz stosowania kompozycji odpowiedniej dla danej formy gatunkowej.
5. Rozwijanie umiejętności tworzenia tekstów o wyższym stopniu złożoności.

IV. Samokształcenie.

1. Rozwijanie zainteresowań humanistycznych.
2. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji, w tym zasobów cyfrowych, oceny ich rzetelności, wiarygodności i poprawności merytorycznej.
3. Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się; porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania oraz syntezy poznanego materiału.
4. Wyrabianie nawyku samodzielnej, systematycznej lektury.
5. Rozwijanie uzdolnień poprzez udział w różnych formach aktywności intelektualnej i twórczej.
6. Umacnianie postawy poszanowania dla cudzej własności intelektualnej.
7. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się **nowymi technologiami**.
~~technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.~~

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

W branżowej szkole II stopnia obowiązuje utrwalanie, poszerzanie i doskonalenie wiadomości i umiejętności nabytych w szkole podstawowej oraz w branżowej szkole I stopnia.

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń spełnia wymagania przewidziane dla branżowej szkoły I stopnia, a ponadto:
 - 1) sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach;
 - 2) rozpoznaje **w utworze literackim elementy fantastyki, symbolizmu, realizmu**
~~rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);~~
 - 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane na wcześniejszych etapach edukacyjnych oraz psalm, ~~kronikę, sielankę,~~ balladę, odę, dramat romantyczny, ~~powieść poetycką,~~ a także odmiany powieści i dramatu; wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
 - 4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane na wcześniejszych etapach edukacyjnych oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, ~~eufonię,~~ hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe:

- antytezę, paralelizm, wyliczenie, ~~epiforę~~, ~~elipsę~~; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje w tekście;
- 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
 - 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos i ~~groteskę~~; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
 - 7) ~~rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter;~~
 - 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
 - 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz ~~jej ich~~ związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; ~~poddaje je refleksji;~~
 - 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
 - 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
 - 12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, *Dziadów* cz. II oraz *Pana Tadeusza* (~~fragmenty~~) Adama Mickiewicza, *Zemsty* Aleksandra Fredry, *Balladyny* Juliusza Słowackiego;
 - 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
 - 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie ~~jego~~ propozycji interpretacyjnej;
 - 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny;
 - 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń spełnia wymagania przewidziane dla branżowej szkoły I stopnia, a ponadto:
- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np.: publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
 - 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
 - 3) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie ~~laudacja~~, ~~homilia~~), popularnonaukowych i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach;

odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe;

- 4) ~~określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej;~~ rozumie pojęcie *katharsis* i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła;
- 5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;
- 6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy danej dziedzinie sztuki;
- 7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, ~~stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiecu.~~

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń spełnia wymagania przewidziane dla branżowej szkoły I stopnia, a ponadto:
 - 1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;
 - 2) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;
 - 3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście;
 - 4) rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi.
2. Zróżnicowanie języka. Uczeń spełnia wymagania przewidziane dla branżowej szkoły I stopnia, a ponadto:
 - 1) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście;
 - 2) rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania;
 - 3) rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku;
 - 4) ~~określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie różnych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;~~
 - 5) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;
 - 6) rozpoznaje stylizację (stylizację biblijną, mitologiczną); określa jej funkcje w tekście;
 - 7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń spełnia wymagania przewidziane dla branżowej szkoły I stopnia, a ponadto:
 - 1) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, ~~metajęzykową~~, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);
 - 2) rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, ~~elipsy~~, paradoksy), dba o jasność i precyzję komunikatu;

- 3) ~~odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego~~; określa funkcje innowacji językowej w tekście;
 - 4) ~~rozróżnia pojęcia~~ rozpoznaje w tekstach manipulację, dezinformację, ~~postprawdy~~, stereotyp językowy, ~~bańki informacyjnej, wiralności~~; ~~rozpoznaje te zjawiska w tekstach i je charakteryzuje.~~
4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń spełnia wymagania przewidziane dla branżowej szkoły I stopnia, a ponadto:
- 1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły *nie* oraz partykuły *-bym*, *-byś*, *-by* z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń *-ji*, *-ii*, *-i*; zapisu przedrostków *roz-*, *bez-*, *wes-*, *wz-*, *ws-*; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (*q*, *ę*) oraz połączeń *om*, *on*, *em*, *en*; pisowni skrótów i skrótowców;
 - 2) wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu;
 - 3) rozumie stylistyczną funkcję zamierzonego błędu ortograficznego w tekście artystycznym.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń spełnia wymagania przewidziane dla branżowej szkoły I stopnia, a ponadto:
 - 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
 - 2) wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
 - 3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
 - 4) wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;
 - 5) rozróżnia typy argumentów, w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty *ad personam*);
 - 6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych;
 - 7) ~~rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnie składanych w tekstach reklamy;~~
 - 8) ~~rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji oraz ocenia je pod względem etycznym;~~
 - 9) rozumie zjawisko nowomowy; określa jego cechy i funkcje w tekście.
2. Mówienie i pisanie. Uczeń spełnia wymagania przewidziane dla branżowej szkoły I stopnia, a ponadto:
 - 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

- 2) tworzy spójne wypowiedzi w formach poznanych na wcześniejszych etapach edukacyjnych, a ponadto: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, ~~szkie interpretacyjny, szkie krytyczny~~, definicję, ~~hasło encyklopedyczne~~, notatkę syntetyzującą;
- 3) odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi;
- 4) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- 5) stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu; wygłasza mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych;
- 6) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- ~~7) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; weryfikuje własne decyzje poprawnościowe;~~
- 8) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie. Uczeń spełnia wymagania przewidziane dla branżowej szkoły I stopnia, a ponadto:

- 1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej, m.in. przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
- 2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
- 3) korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;
- 4) sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny;
- 5) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
- ~~6) wzbogaca swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji;~~
- 7) posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi, (np. etymologicznym, frazeologicznym, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;
- 8) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;
- 9) gromadzi i przetwarza informacje, ~~sporządza bazę danych;~~
- 10) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;
- 11) wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć;

~~12) zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizacje internetowe oraz pozainternetowe; umiejętnie z nich korzysta w gromadzeniu informacji.~~

Lektura obowiązkowa

- 1) Biblia, w tym fragmenty Księgi Koheleta, ~~Pieśni nad Pieśniami~~, Księgi Psalmów, Apokalipsy ~~wg~~ św. Jana;
- 2) ~~Homer, Odyseja (fragmenty);~~
- 3) Horacy – wybrane utwory;
- 4) Lament świętokrzyski (fragmenty); ~~Legenda o św. Aleksym (fragmenty);~~
- 5) Kwiatki świętego Franciszka z Asyżu (fragmenty);
- 6) ~~Gall Anonim, Kronika polska (fragmenty);~~
- 7) ~~Dante Alighieri, Boska komedia (fragmenty);~~
- 8) Jan Kochanowski, ~~wybrane psalmy, w tym Psalm 13, Psalm 47~~, tren IX, X, XI, XIX, ~~Odprawa posłów greckich;~~
- 9) Piotr Skarga, Kazania sejmowe (fragmenty);
- 10) Daniel Naborowski, wybrane wiersze;
- 11) William Szekspir, Makbet;
- 12) ~~Franciszek Karpiński, wybór sielanek i liryki religijnej;~~
- 13) Adam Mickiewicz, Romantyczność, wybrane sonety z cyklu Sonety krymskie oraz inne wiersze, ~~Konrad Wallenrod~~, Dziady cz. III;
- 14) Juliusz Słowacki, Kordian, wybrane wiersze, w tym Grób Agamemnona (fragmenty), Testament mój;
- 15) ~~Zygmunt Krasiński, Nie-Boska komedia;~~
- 16) Bolesław Prus, Lalka;
- 17) Adam Asnyk, wybrane wiersze;
- 18) Fiodor Dostojewski, Zbrodnia i kara;
- 19) Jan Kasprówicz, wybrane wiersze;
- 20) Stanisław Wyspiański, Wesele;
- 21) Stefan Żeromski, ~~Rozdziobią nas kruki, wrony...~~, Przedwiośnie;
- 22) Witold Gombrowicz, Ferdydurke (fragmenty);
- 23) wybrane wiersze następujących poetów: Bolesław Leśmian, ~~Józef Czechowicz;~~
- 24) Gustaw Herling-Grudziński, Inny świat (fragmenty);
- 25) wybrane wiersze następujących poetów: Czesław Miłosz, ~~Traktat moralny (fragmenty)~~, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, ~~Jarosław Marek Rymkiewicz~~, Zbigniew Herbert, wybrane wiersze, w tym z tomów Pan Cogito oraz Raport z oblężonego miasta, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, ~~Jan Polkowski, Wojciech Wencel;~~
- 26) Albert Camus, Dżuma;
- 27) George Orwell, Rok 1984;
- 28) ~~Józef Mackiewicz, Droga donikąd (fragmenty);~~
- 29) ~~Antoni Libera, Madame;~~
- 30) Andrzej Stasiuk, Miejsce (z tomu Opowieści galicyjskie);
- 31) Ryszard Kapuściński, Podróże z Herodotem (fragmenty);
- 32) ~~wybrane utwory okresu stanu wojennego;~~

33) powojenna piosenka literacka – wybrane utwory Wojciecha Młynarskiego ~~oraz wybrane teksty Kabaretu Starszych Panów, a także utwory w wykonaniu Ewy Demarezyk.~~

Lektura uzupełniająca do wyboru przez nauczyciela.

Warunki i sposób realizacji

Podstawa programowa dla branżowej szkoły II stopnia zawiera chronologiczny układ treści, który pozwala na usystematyzowanie materiału, poznawanie utworów literackich w naturalnym porządku, tak jak one powstawały, z uwzględnieniem różnorodnych kontekstów, w tym kulturowych, historycznych, filozoficznych. Jednocześnie należy podkreślić, że nauczanie języka polskiego nie może sprowadzać się jedynie do uczenia historii literatury, może to bowiem prowadzić do encyklopedyzmu czy mnożenia faktów. Chronologia ma stanowić punkt odniesienia, pozwalać rozwijać świadomość historycznoliteracką uczniów, co powinno dokonywać się poprzez porównywanie zjawisk literackich w czasie. Należy przyjąć perspektywę współczesną jako punkt wyjścia we wprowadzaniu do tradycji.

Kształcenie literackie i kulturowe powinno akcentować egzystencjalne aspekty doświadczenia siebie, innych, świata, otwierać ciekawą przestrzeń myślenia i wartościowania poprzez kontakty z wartościową literaturą i innymi tekstami kultury, wprowadzać w tradycję rozumianą jako strażnika pamięci zbiorowej, łącznika między dawnymi i współczesnymi czasy – przekaznika treści wyróżnionych z dziedzictwa kulturowego jako społecznie ważnych i doniosłych, zarówno w czasie przeszłym, jak i współczesnym, w tradycję, która stanowi istotny czynnik procesów światopoglądowych, wpływających na kształtowanie się tożsamości człowieka. Czytanie tekstów literatury i kultury powinno nauczyć nie tylko dialogu z tradycją, ale zadawania pytań dziełu warunkowanych osobistym i kulturowym kontekstem, rozumienia roli symbolu i metafory, mających związek z wartościami kulturowymi (duchowymi), moralnymi i wartościami sacrum. Zadaniem branżowej szkoły II stopnia jest zatem kształtowanie kompetencji kulturowej: wiedzy i umiejętności oraz samodzielności w dostrzeganiu i interpretowaniu złożonych treści.

Jednym z ważnych zadań edukacji polonistycznej jest kontynuowanie kształcenia umiejętności świadomego posługiwania się językiem polskim. Kluczowe w tym zakresie jest rozwijanie kompetencji językowej jako podstawy rozumienia tekstów, wypowiedzianych ustnie i pisemnie w różnych formach, umiejętnego argumentowania swoich sądów i przekonań. Kompetencje językowe warunkowane znajomością gramatyki języka, jego zasobu leksykalnego i stylistyki, stanowią podstawę do rozwijania kompetencji komunikacyjnych. Świadomość sytuacji, w której odbywa się komunikacja, świadomość reguł, których wymaga komunikowanie się z otaczającym światem, nie tylko reguł gramatycznych, także zasad kultury języka, to podstawowa dla człowieka umiejętność we współczesnym świecie. Dopełnieniem kompetencji komunikacyjnej jest znajomość i stosowanie zasad ortografii i interpunkcji. Rozwijanie kompetencji językowych i komunikacyjnych ucznia warunkuje zatem kształcenie odbioru tekstów oraz ich tworzenie.

Integracja kształcenia językowego i literackiego jest warunkiem koniecznym w realizacji podstawy programowej i stanowi w dydaktyce istotny element procesu edukacyjnego ucznia. Pozwala ona nie tylko na bogacenie słownictwa ucznia, rozwój umiejętności komunikacyjnych, ale także umożliwia mu rozwijanie umiejętności interpretowania tekstów literackich i nieliterackich, rozwija skutecznie świadomość wartości, które opisuje język, a także pozwala na przeciwdziałanie próbom manipulacji językowej oraz związanej z nią przemocy, której źródłem może być język. Kształcenie językowe stanowi zatem istotny element budowania własnego systemu wartości, którego podstawą są prawda, dobro i piękno oraz szacunek dla drugiego człowieka.

Kompetencje językowe i komunikacyjne wiążą się ściśle z rozwijaniem umiejętności tworzenia własnych wypowiedzi. Sprzyja temu kształcenie umiejętności retorycznych oraz świadome wykorzystanie elementów retoryki w tworzeniu wypowiedzi ustnych i pisemnych, w których uczeń, podejmujący różnorodne problemy i dokonujący interpretacji różnorodnych tekstów i zagadnień, w sposób świadomy potrafi argumentować własne zdanie. Łączenie różnych obszarów kształcenia pozwala na integralne rozwijanie umiejętności uczniów i kształtowanie ich postaw.

Ważną rolę w edukacji polonistycznej powinno spełnić samokształcenie rozumiane jako przygotowanie do edukacji ustawicznej, czyli wychowania człowieka charakteryzującego się twórczym i dynamicznym stosunkiem do życia i kultury. Zadaniem szkoły staje się przygotowanie uczniów nie tylko do samodzielnego opanowania wiedzy, porządkowania, problematyzowania jej, lecz odejścia od encyklopedyzmu na rzecz uczenia się rozumiejącego, oceniania użyteczności i prawdziwości przekazywanych informacji, do przekonania, że człowiek powinien się uczyć planowania i urzeczywistniania własnej przyszłości. Ważną rolę w procesie samokształcenia pełni praca w bibliotece szkolnej i jej pomocnicza funkcja, a współpraca nauczyciela języka polskiego i nauczyciela-bibliotekarza powinna służyć rozwijaniu kompetencji uczniów.

Wychowanie młodzieży na lekcjach języka polskiego odbywa się poprzez refleksję, w wymiarze aksjologicznym, egzystencjalnym, nad językiem i literaturą oraz kulturą. Obowiązkiem nauczyciela jest organizowanie wewnętrznej integracji wewnątrzprzedmiotowej, czyli łączenie kształcenia literackiego i kulturowego, językowego, tworzenia wypowiedzi oraz samokształcenia.